

Kompetanse om vold og overgrep i nære relasjoner: kartlegging av føringer, opplæringsstrukturer og kompetansebehov

Sektorrapport for Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Bakgrunn

Knyttet til Opptappingsplanen mot vold og overgrep (Prop. 12 S (2017–2021)) skal det utarbeides en nasjonal tverrsektoriell kompetansestrategi om vold og overgrep. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har fått i oppdrag å gjennomføre en innledende kartlegging for dette arbeidet, i samarbeid med relevante sektorer. Det er dannet en arbeidsgruppe bestående av Bufdir, Helsedirektoratet (Hdir), Arbeids- og velferdsdirektoratet (AVdir), Utlendingsdirektoratet (UDI), Utdanningsdirektoratet (Udir), Politidirektoratet (POD), Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og Kompetanse Norge, som har gjennomført kartleggingen. Arbeidet har vært koordinert av Bufdir.

Kartleggingen skal danne et kunnskapsgrunnlag for arbeidet med å utvikle den tverrsektorielle kompetansestrategien, som igjen skal bidra til å øke kunnskap og kompetanse om vold og overgrep i den enkelte sektor og på tvers av sektorer.

Følgende er kartlagt:

- Føringer (lovgrunnlag, forskrifter, retningslinjer, veiledere etc.) når det gjelder kompetanse om vold, overgrep og tverretatlig samarbeid.
- Strukturer for gjennomføring av opplæring (grunnutdanninger, etter- og videreutdanninger, kompetansesentre, kompetansehevings-strukturer etc.).
- Pågående kompetansehevingsplaner og kompetansetiltak.

Videre sier kartleggingen noe om hva som vurderes som nødvendig kompetanse i de ulike sektorenes tjenester og instanser for å kunne forebygge, avdekke, følge opp og etterforske vold og overgrep.

Innenfor rammene av oppdraget har det ikke vært mulig å gi en komplett framstilling av pågående kompetansetiltak i de ulike sektorene. Det gis imidlertid en rekke eksempler på tiltak innen et bredt spekter, som viser at det er et omfattende tilbud om kompetansehevingstiltak på feltet.

Oppdraget omfatter å estimere hva det vil koste å sikre god kunnskap mot vold og overgrep og tverretatlig samarbeid i de ulike sektorene. Gjennom arbeidet med kartleggingen har arbeidsgruppen samlet seg om at en strategi bør være konsentrert om overordnede prinsipper for kompetansearbeid, som vanskelig lar seg kostnadsestimere. Det vil være nødvendig – både for den enkelte sektor og for sektorene i fellesskap – i ettertid å se nærmere på hvordan disse prinsippene kan operasjonaliseres i konkrete tiltak, som da kan kostnadsestimeres. Det å gjøre en grundig utredning av tiltak i alle sektorer har ikke vært mulig innenfor rammene av denne innledende kartleggingen, hvor hovedspørsmålet er hva som finnes av føringer for kompetanse, opplæringsstrukturer og kompetansetiltak. Kostnadsestimater inngår likevel i begrenset grad i sektorrapportene for de ulike direktoratene. Disse kostnadsestimatene er i hovedsak basert på rapporten «Kostnader knyttet til Opptappingsplan mot vold og overgrep» (2017-2021), samt direktoratenes vurderinger av kostnader knyttet til pågående eller planlagte satsninger og implementeringsplaner.

Det er utarbeidet en rapport for hver av sektorene. Med utgangspunkt i sektorrapportene har Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) utarbeidet en overordnet rapport. Sektorrapportene publiseres som vedlegg til denne.

1.1 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) er et fagdirektorat, forvaltnings-organ og nasjonalt kompetansesenter med ansvar for integreringsfeltet. IMDi skal gi faglige innspill til videreutvikling av integreringspolitikken, og iverksette regjeringens integreringspolitikk. Videre skal IMDi legge til rette

for at flere innvandrere deltar i arbeids- og samfunnsliv, samt jobbe mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse kan være en barriere for integrering i samfunnet for utsatte for denne formen for vold i nære relasjoner. IMDi har et samfunnsansvar knyttet til å sikre at relevante hjelpetjenester har nødvendig kompetanse om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Dette arbeidet er forankret i Regjeringens handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse Retten til å bestemme over eget liv 2017-2020.

IMDi forvalter sitt samfunnsansvar på feltet vold i nære relasjoner gjennom to førstelinjer og gjennom å sikre at perspektiver knyttet til negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse ivaretas i øvrige innsatser på feltet. IMDi forvalter også en tilskuddsordning for frivillige organisasjoner som jobber mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

IMDis førstelinjetjenester omfatter minoritets- og integreringsrådgivere. Disse har vold og overgrep, i betydningen negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse som sin primære oppgave. For denne kartleggingen er det hensiktsmessig å skille mellom aktører og arenaer utfra hvorvidt de har vold/overgrep som primære oppgave eller ikke. I tillegg vil det for IMDi være relevant å henvise til arenaer der IMDi deltar, men som eies av andre aktører. For disse inkluderes her kun beskrivelse av IMDis rolle/mandat.

Direktoratet er underlagt Kunnskapsdepartementet, og er fra 2020 organisert i to kontorer, ett i Narvik og ett i Oslo.

1.2 Datainnsamling

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) har utarbeidet sektorrapportene. Det enkelte direktorat har bistått med informasjon til NIFU. Det meste av informasjonen har vært samlet inn ved hjelp av et kartleggingsskjema utarbeidet av NIFU og direktoratene i samarbeid.

Informasjonen som er hentet inn er sammenstilt og analysert av NIFU.

1.3 Definisjoner

1.3.1 Vold og overgrep

Vi har lagt opptrappingsplanens voldsbegrep til grunn, som omfatter ulike typer krenkelser og med forskjellig alvorlighetsgrad: fysisk vold, psykisk vold/trusler, seksuell vold, økonomisk vold og materiell vold. Det omfatter også mobbing, nettovergrep, digital vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.¹

Vold og overgrep omfatter her vold i nære relasjoner, som vold mot nåværende eller tidligere partner, i kjæreste-, familie- og slektsforhold, men også tillits- og avhengighetsrelasjoner, som omsorgs- og pleieforhold, vennskap, etc. Når det gjelder særlig nettovergrep, kan det også være ukjente som opparbeider en relasjon til den utsatte.

¹ | *Retten til å bestemme over eget liv*. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017 – 2020), tiltak 22 a heter det at denne type vold også skal inngå i arbeidet med tverrsektoriell kompetansestrategi.

1.3.2 Kompetanse

Vold og overgrep kan ramme berørte på flere livsområder, som for eksempel helse, arbeidsliv, økonomi og samfunnsdeltakelse. Forebyggende innsats og hjelp og behandling til berørte må foregå innenfor ulike sektorer. Samordning av tiltak/tjenester og tverretatlig samarbeid er dermed avgjørende forutsetninger for kvalitet i tjenestene, sett fra brukernes ståsted. For å ivareta dette har direktoratene lagt til grunn en definisjon av kompetanse som omfatter tre dimensjoner:

- 1 *Fenomenforståelse*: kunnskap om hva vold/overgrep er, om konsekvenser av vold/overgrep, om risiko- og beskyttelsesfaktorer, hvordan vold og overgrep kan ha særegne uttrykksformer og konsekvenser innenfor minoritetsgrupper knyttet til etnisitet, seksuell orientering, religion, funksjonsevne, etc.
- 2 *Handlings- og henvisningskompetanse*: kompetanse i å snakke med berørte av vold/overgrep, kunnskap om relevant lov- og regelverk (taushetsplikt, opplysningsplikt og avvergingsplikt), kunnskap om andre tjenesters mandat og rolle, kompetanse til å agere på grunnlag av bekymring, kompetanse til å følge opp berørte av vold og overgrep gjennom for eksempel råd og veiledning, behandling, psykososial oppfølging og etterforskning.²
- 3 *Samhandlingskompetanse*: kunnskap om strukturer og verktøy som fremmer god samhandling, kompetanse til å delta i (ev. å koordinere) forpliktende samarbeid mellom forskjellige etater i oppfølging av berørte av vold/overgrep (for eksempel individuell plan).

De tre dimensjonene utgjør dermed helt nødvendige elementer i kompetanse om vold/overgrep. Nødvendigheten av å definere kompetanse på denne måten har fått bred støtte fra eksterne aktører som kompetansesentrene og kommuner.

1.3.3 Føringer og strukturer for opplæring

I rapporten bruker vi begrepene føringer og strukturer for opplæring/opplæringsstrukturer. Med føringer mener vi i denne sammenheng lov-verk, forskrifter, veiledere, rundskriv og retningslinjer. I begrepet opplærings-strukturer inkluderer vi høyere utdanning (grunnutdanning/profesjonsutdanning, masterutdanning og videreutdanning) og øvrig kompetanse-heving (etterutdanning, kurs og tiltak).

² Behovet for kompetanse til å følge opp berørte av vold og overgrep vil i stor grad variere etter tjenestenes ulike roller og mandat.

1. Kartlegging av dagens situasjon

1.4 Aktører og arenaer, og kompetanseheving av disse

1.4.1 Aktører og arenaer som eies av IMDi, og som har vold/overgrep som primære oppgave

Integreringsrådgivere

Integreringsrådgivere er spesialutsendinger for integreringssaker og er tilsatt ved utvalgte utenriksstasjoner. Utenriksdepartementet har arbeidsgiveransvar, og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har fagansvaret.

Ordningen er fastsatt i Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekte-skap og kjønnslemlestelse (2017-2020). Tiltakene fastsatt her inngår som en del av myndighetenes arbeid mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønns-lemlestelse, og er en del av integreringspolitikken.

Spesialutsendingene har to hovedoppgaver:

- Spesialutsendingene yter konsulær bistand til personer som er utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og andre familievoldssaker. I disse sakene er Seksjon for konsulære saker i UD fagansvarlig seksjon.
- Spesialutsendingene bidrar med kompetanse til hjelpetjenester i Norge og til utenriktjenesten basert på erfaringene med å følge opp utsatte for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse i utlandet.

Integreringsrådgiverne samarbeider med relevante førstelinjetjenester og Kompetanseteamet i enkeltsaker. De har jevnlig reiser til Norge, for å drive kompetanseheving og erfaringsutveksling med første- og andrelinjetjenester.

Minoritetsrådgivere

Minoritetsrådgivere har sitt arbeidsted i skolesektor, primært videregående skoler. Alle landsdeler i Norge har en eller flere minoritetsrådgivere. Ordningen er fastsatt i Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020). Tiltakene fastsatt her inngår som en del av myndighetenes arbeid mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønns-lemlestelse, og er en del av integreringspolitikken.

Minoritetsrådgivere har et todelt mandat:

- Minoritetsrådgiverne bidrar med avdekking og oppfølging av enkeltsaker som omhandler unge utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekte-skap og kjønnslemlestelse.
- Minoritetsrådgivere bidrar i kompetanseheving av ansatte i skolesektor og i det øvrige offentlige hjelpeapparat. Her kan også voksenopplæring være en målgruppe.

Minoritetsrådgiverne har et bredt nedslagsfelt og deltar på mange arenaer: ung-doms- og videregående skoler i alle regioner samt at de er medlemmer av de regionale fagnettverkene for forebygging av negativ sosial kontroll.

Integreringsrådgivere og minoritetsrådgiveres kompetansebehov

Integreringsrådgivere og minoritetsrådgivere har i stor grad sammenfallende behov knyttet til relevant kompetanse.

Integreringsrådgiverne og minoritetsrådgivere har behov for kompetanse knyttet til fenomenforståelse, herunder kunnskap om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse knyttet til omfang, symptomer og transnasjonalitet. Videre må integreringsrådgivere og minoritetsrådgivere besitte handlings- og henvisningskompetanse knyttet til hvordan snakke med utsatte om vold og

overgrep, hvordan følge opp personer som har returnert til Norge etter ufrivillig utenlandsopphold, hvordan dokumentere sitt arbeid faglig og etisk etter gjeldende lovverk og hvordan forvalte meldeplikt og avvergeplikt. Samhandlingskompetanse er en nøkkelkompetanse for integreringsrådgivere og minoritetsrådgivere, og forutsetter kunnskap om ratifiserte samarbeidsavtaler mellom Norge og andre land, kunnskap om hjelpeapparatet i Norge og kunnskap om konsulære forhold. For å ivareta sitt mandat må integreringsrådgivere og minoritetsrådgivere ha høy grad av formidlingskompetanse for å kunne formidle hensiktsmessig om temaene til en variert målgruppe bestående av utsatte unge og voksne, foresatte og ansatte i hjelpeapparatet for å nevne noen.

Kompetanseheving av integreringsrådgivere ivaretas gjennom seminarer, faglige nettverk, og samarbeidsmøter. IMDi har faglig og praktisk ansvar for kompetansehevingen som gjøres i Norge i samarbeid med UD, også utenom reisene til Norge.

Kompetanseheving av minoritetsrådgivere foretas på bakgrunn av gjennomført kompetansekartlegging av minoritetsrådgivere, og ivaretas gjennom standardisert opplæring for nyansatte i tillegg til egen opplæringssamling for minoritetsrådgivere. Minoritetsrådgivere får kompetanseheving og veiledning knyttet til enkeltsaker og rolle gjennom nettverk drevet av IMDi. Det avholdes flere felles faglige samlinger for alle minoritetsrådgiverne og integreringsrådgivere årlig.

Nettportalen Nora

I januar 2019 lanserte IMDi nettportalen Nora, som er et nettsted om negativ sosial kontroll. Målgruppen er unge som er utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse, og andre som er i kontakt med utsatte personer. Formålet er å formidle historier som utsatt ungdom kan kjenne seg igjen i, sammen med kunnskap om fenomen, hjelpeapparat og barn og unges rettigheter.

Redaksjonsgruppen for Nora har behov for kompetanse der fenomenforståelse om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse knyttet til omfang, symptomer og transnasjonalitet og kunnskap om ungdom som mål-gruppe inngår. Dette er nødvendig grunnlag for sikre hensiktsmessig formidling om temaene på nettportalen. Gruppen må også ha handlingskompetanse knyttet til personvern for å sikre etisk og faglig god dokumentasjon i portalen. Redaksjonsgruppen må besitte samhandlingskompetanse knyttet til kunnskap om hjelpeapparatet i Norge og kunnskap om tilgrensende nettportaler.

Kompetanseheving av redaksjonsgruppen for Nora ivaretas gjennom fagsamlinger, deltakelse på seminarer, samarbeid med minoritetsrådgivere og integreringsrådgivere og samarbeid med redaktører for tilgrensende nettportaler

1.4.2 Aktører og arenaer som forvaltes av IMDi, og som ikke har vold/overgrep som primære oppgave

Uttak av overføringsflyktninger

IMDi deltar sammen med UDI og Politiets Utlendingsenhet (PU) på uttak av overføringsflyktninger. Under kommisjonen kartlegger IMDi flyktingenes kompetanse og bosettingsrelevant informasjon. Til forskjell fra UDI og PU, intervjuer IMDi alle familiemedlemmene og kan derfor i noen tilfeller avdekke forhold som vold i nære relasjoner, tvangsekteskap eller negativ sosial kontroll. Dette er noe kommunen som skal bosette familien blir informert om. Dette skrives ikke eksplisitt i intervjueskjema (kartleggings skjema) eller i det interne saksbehandlingssystemet, da det er intervjuers betraktning og intervjuer har som ofte ikke kompetanse. Det brukes da anbefalinger som formuleres som følgende «det anbefales ICDP-kurs», «det anbefales tett oppfølging av familien». Bosettingsteam-et har tilgang til detaljert info som de kan formidle til kommunen muntlig.

IMDi ansatte som deltar på kommisjonsreiser har ikke nødvendigvis den faglige kompetansen for å avdekke/kartlegge vold i nære relasjoner, tvangsekteskap eller negativ sosial kontroll. Hovedoppgaven under kommisjon er å kartlegge bosettingsrelevant informasjon som kommunen bruker for å finne beste bosettingsløsning. Å avdekke forhold som vold i nære relasjoner, tvangsekteskap eller negativ sosial kontroll er sekundært og ikke hovedfokuset under kommisjon.

Bosetting av flyktninger fra mottak

Personer som søker om beskyttelse i Norge, har en lovfestet rett til et sted å bo mens de venter på at søknaden deres blir behandlet. De kan få tilbud om å bo på et mottak eller kan velge å bo hos familie eller venner.

Både UDI og IMDi har felles interesse i at bosetting skal skje så raskt som mulig etter at vedtaket om opphold er fattet. God måloppnåelse i bosettingsarbeidet er avhengig av god kvalitet på mottakets bosettingsforberedende arbeid. IMDi og UDI samarbeider om kvaliteten på bosettingsforberedende arbeid som mottakene utfører. I dette arbeidet følger bosettingsansvarlige på mottak en rekke rundskriv og retningslinjer som er utarbeidet av UDI. Det er blant annet *Krav til bosettingsforberedende arbeid i asylmottak* og *Krav til identifisering og oppfølging av beboere i mottak som kan være utsatt for menneskehandel, vold i nære relasjoner eller barneekteskap*.

Kartlegging og bosettingsrelevant informasjonen som IMDi får overført til sitt fagsystem IMDinett Bosetting etter at bosettingsintervju er gjennomført, er avhengig av at mottaket har gode rutiner, tilstrekkelig ressurser og nødvendig faglig kompetanse hos ansatte som foretar bosettingsintervju. Oppgaven for ansatte i Bosettingsteamet i IMDi er å fordele flyktninger til kommuner i tråd med de rutinene og kriteriene som er utarbeidet av IMDi og på bakgrunn av de opplysningene som fremkommer i hver enkelt sak. Det er viktig med god kommunikasjon mellom Bosettingsteamet i IMDi og bosettingsansvarlige i mottaket spesielt i de tilfellene hvor mottaket kan ha mistanke eller opplysninger om at beboeren kan være utsatt for vold eller overgrep. En av mottaksoppgavene er identifisering av utsatte for å kunne gi dem et trygt botilbud i påvente av bosetting med offentlig hjelp, og bidra til at ofre mottar nødvendig bistand fra andre instanser og formidle informasjonen til IMDi. Politi, barneverntjenesten, kompetansesenteret mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, ROSA-prosjektet er blant de in-stansene. For enslige mindreårige med eller uten følgeperson, så skal representanten så langt det er mulig involveres i oppfølgingen av den enslige mindreårige. Jamfør de retningslinjene som er utarbeidet av UDI skal mottaket gjennomføre en samtale med beboeren straks mottaket får mistanke eller opplysninger om at beboer kan være utsatt. Mottaket skal legge til rette for at beboeren kan gi informasjon om sin situasjon. IMDi er avhengig av god kommunikasjon og at opplysningene om vold eller overgrep blir formidlet så raskt det blir avdekket til Bosettingsteamet.

I enkelte tilfeller kan beboere fra mottak bli flyttet til et krisesenter i påvente av bosetting med offentlig hjelp. I disse tilfellene samarbeider Bosettingsteamet med krisesenteret og andre relevante instanser som politiet og barneverntjeneste for å finne en god og forsvarlig løsning for bosetting av utsatte personer. Det foregår også tett samarbeid med Flykningstjenesten i den aktuelle kommunen.

Når det gjelder bosetting av personer med opphold utenfor mottakssystemet er Bosettingsteamet avhengig av opplysninger som kommer fra selve personen eller andre instanser som var involvert i forbindelse med bekymringen eller anmeldelsen.

Som nevnt over så er ROSA-prosjektet og skeiv verden også blant samarbeidspartnere i forbindelse med bosetting av utsatte personer. Det er ofte personer som bor utenfor mottakssystemet som kommer i kontakt med disse.

Introduksjonsprogrammet

IMDi har et overordnet ansvar for Introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger og deres familiegjenforente som har behov for grunnleggende kvalifisering (informasjon, kunnskaper og ferdigheter som gjør at personen kan fungere i ordinært arbeid og samfunnsliv, eller kan benytte seg av det ordinære ut-dannings- og opplæringstilbudet). IMDi bidrar til formidling av kunnskap og metoder, samt veiledning og oppfølging av kommunene, i gjennomføring av introduksjonsprogrammet. IMDi deler ansvaret for opplæring i norsk og samfunnskunnskap med Kompetanse Norge. Det er kommunen som forvalter introduksjonsloven, og som har ansvaret for at bosatte i kommunen får det tilbudet de har krav på. Målet med Introduksjonsprogrammet er at flyktninger og familiegjenforente skal lære seg norsk og komme raskt ut i arbeid eller utdanning. En del av Introduksjonsprogrammet er viet opplæring i norsk og i samfunnskunnskap, og en del av opplæringen i samfunnskunnskap er relatert til «vold i nære relasjoner». Innholdet i denne opplæringen er nærmere angitt i Forskrift om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Barn og familie er ett av emnene i læreplanen i samfunnskunnskap. Mål for opplæringen i dette emnet er etter læreplanen blant annet å "få kunnskap om at vold mot barn og andre familiemedlemmer, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap er forbudt, og om straffereaksjoner ved slike lovbrudd". Det angis videre at deltakerne skal få kunnskap om lovverk knyttet til likestilling og barns rettigheter, og at de skal kunne samtale om ulike syn på barneoppdragelse og gode oppvekstvilkår. Personer som ikke deltar i introduksjonsprogram, men kun i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, vil også få opplæring i henhold til læreplanen som nevnes under. Asylsøkere i mottak har plikt til å delta i opplæring i norsk og norsk kultur og norske verdier. Tema for opplæringen i norsk kultur og norske verdier er blant annet vold i nære relasjoner, seksuell trakassering og voldtekt.³

Introduksjonsprogrammet inneholder også ulike former for veiledning. ICDP (International Child Development Programme) er et foreldreveiledningsprogram som mange kommuner benytter i Introduksjonsprogrammet. ICDP er et forebyggende program som har som mål å styrke omsorgen og oppveksten for barn og unge, og som bidrar til å forhindre bruk av vold i barneoppdragelsen. Veiledningen retter seg mot foreldre og skal styrke deres omsorgskompetanse. Fra 2016 og frem til 2018 har Bufdir i samarbeid med IMDi sørget for at til sammen 65 kommuner har deltatt på ICDP-veilederopplæring, med totalt 136 kursdeltakere. De aller fleste av kursdeltakerne har blitt sertifisert som ICDP-veiledere og kan gjennomføre veiledningsgrupper til deltakere i introduksjonsprogram. Programmet er særlig godt tilpasset de utfordringer språklige og kulturelle minoriteter kan møte med barneoppdragelse i Norge. Videre har det et apparat med veiledere som holder foreldregrupper på morsmål.

I perioden 2016-2018 har alle kommuner med introduksjonsprogram mot-tatt tilbud fra IMDi og Bufdir om ICDP-opplæring for kommuneansatte som jobber med deltakere i introduksjonsprogram. Kurs for kommuneansatte i ICDP-foreldreveiledning ble gjennomført som tiltak i henhold til handlingsplanen *En god barndom varer livet ut, samt Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017-2021)*.

1.4.3 Aktører og arenaer der IMDi bidrar

Representant i Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll

Kompetanseteamet er et nasjonalt tverretatlig fagteam som bistår hjelpeapparatet i konkrete saker som omhandler tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller andre former for æresrelatert vold. Bufdir

³ En beskrivelse av innholdet i opplæringen og tema finnes på nettsidene til Kompetanse Norge. <https://www.kompetansenorge.no/Norsk-og-samfunnskunnskap/norsk-kultur-og-norske-verdier--opplaring-for-asylsokere/>.

koordinerer Kompetanseteamet. Bufdir, POD, UDI, Hdir, AVdir og IMDi er representert i teamet, i tillegg til at det er faste kontaktpersoner i UD og UDir.

Kompetanseteamet veileder både første- og andrelinjetjenestene, for eksempel politi, barnehager, skoler, asylmottak, helsestasjon, barnevernstjenesten, krisesentre, norske utenriksstasjoner og UDI, samt utsatte personer. De bidrar også med rådgivning ved behov, samt formidling, undervisning og veiledning.

Kompetanseteamet er innplassert under Bufdir. Representant i kompetanseteamet fra IMDi er godt kjent i regionene og har oppgaver særlig knyttet til personer som har flyktningstatus og/eller er bosatt med offentlig hjelp. Representanten fra IMDi deltar årlig i faglige seminarer for kommunene og aktuelle andre samarbeidspartnere.

For ytterligere informasjon om Kompetanseteamets arbeid og kompetansebehov vises det til Bufdirs sektorrapport.

Ung.no (eies og driftes av Bufdir)

Ung.no er det offentlige informasjonskanal for ungdom, hvor målet er å være tilgjengelig for unge som trenger hjelp og råd. Nettstedet er drevet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), og IMDi er en av flere aktører som bidrar med fagartikler og som svarere for spørretjenesten. IMDi svarer på spørsmål knyttet til negativ sosial kontroll, identitet, diskriminering mm. Pr. 13.3 har IMDi besvart 32 spørsmål i 2019. I 2018 var det 110 spørsmål totalt.

For ytterligere informasjon om Ung.nos arbeid og kompetansebehov vises det til Bufdirs sektorrapport.

Regionale nettverk (eies og driftes av RVTS/Hdir)

IMDis regionskontor deltar aktivt i regionale nettverk som for eksempel Østlandsnettverket og Regionnettverket. I tillegg til representantene fra IMDi, er deltakere i regionale nettverk ansatte i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Utlendingsdirektoratet (UDI), Kompetanse Norge, NAV, fylkesmannen, regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS), fylkeskommuner, barnevern, helse og politi. RVTS har det overordnede ansvaret for disse nettverkene.

Formålet med nettverkene er erfaringsdeling og samarbeid om aktiviteter for kompetanseheving om vold i nære relasjoner og negativ sosial kontroll. IMDi vurderer at nettverksarbeidet fungerer godt, da de bidrar til å sette negativ sosial kontroll på dagsordenen. Samarbeidet i nettverkene har blant annet den effekten at kompetansehevingen blir mer helhetlig og målgruppen bredere, enn om hver aktør hadde holdt egne arrangementer.

De regionale nettverkene ble opprettet med utgangspunkt i tiltak 11 i *Handlingsplanen mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet* (2013-2016). Her står det følgende: «Integrerings- og mangfoldsdirektoratet regionale koordinatører skal bidra til å styrke, samordne og forankre den regionale og lokale innsatsen mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet, gjennom tverrfaglige regionale kompetansenettverk» (s. 24). I Handlingsplan «Retten til å bestemme over eget liv (2017-2020)» står det at «Regionale nettverk i arbeidet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse skal videreføres. IMDi skal fortsatt bidra i videreutvikling av de regionale nettverkene i samarbeid med RVTS, som vil ha hovedansvaret» (s. 41).

Mer konkret så skal representantene fra IMDi bidra til det kontinuerlige arbeidet med å øke kunnskapen på feltet og legge til rette for at politi, skoler og andre relevante, offentlige etater sikres tilstrekkelig kunnskap om tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og æresrelatert vold, inkludert æresdrap.

IMDi skal også fremme og styrke tverrfaglig samarbeid og samhandling mellom aktører på det aktuelle fagfeltet på regionalt og lokalt nivå.

1.5 Føringer som foreligger eller er under utvikling

1.5.1 Lovgrunnlag (og forskrifter)

Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (Introduksjonsloven): Formålet med denne loven er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet. Loven skal videre legge til rette for at asylsøkere raskt får kjenn-skap til norsk språk, kultur og samfunnsliv.

Introduksjonsloven med tilhørende forskrifter regulerer Introduksjonsprogrammet, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og opplæring i norsk og norsk kultur og norske verdier for asylsøkere i mottak (Introduksjonsprogram-met er beskrevet over). Som nevnt er det Forskrift om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere som er relevant i denne sammenheng, da denne regulerer opplæring som blant annet omfatter temaet vold i nære relasjoner.

Introduksjonsloven § 26 regulerer opplysningsplikt til barnevernet. Personell som arbeider innenfor rammen av introduksjonsloven har etter bestemmelsen blant annet plikt til å melde til barnevernet når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, blir utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt. Dette samsvarer med øvrig lovverk som beskytter barns rettigheter. Det finnes tilsvarende bestemmelser om opplysningsplikt i andre særlover, som barnevernloven § 6-4 og ekteskaps-loven § 26 a.

Det angis i rundskrivet til introduksjonsloven at det er særlig viktig for personell å være oppmerksom på utøvelse av ekstrem kontroll overfor ungdommer og/eller frykt for tvangsekteskap for eksempel i forbindelse med utenlandsreiser eller ferier. IMDi har også utarbeidet en egen rutinebeskrivelse for å avdekke og håndtere saker om ekstrem kontroll og tvangsekteskap.

1.5.2 Retningslinjer

Retningslinjer under utvikling

Av retningslinjer som er under utvikling er felles rutiner for varsling i saker om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse på tvers av flere di-rektorat, under utvikling. Oppdrag om å utarbeide forslag til felles rutiner for informasjon og varsling mellom offentlige etater i saker om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse ble gitt i tillegg 02 til tildelingsbrev til IMDi 2018. IMDi samarbeider med Bufdir, AVdir, POD, UDI, Helsedir, Udir og Sivilrettsforvaltningen om dette oppdraget. Forslag ble levert 14.11.2018. Vurderingen av forslagene ligger nå til vurdering i KD.

I tildelingsbrev 2019 har IMDi fått i oppdrag å «utarbeide forslag til hvordan tematikken negativ sosial kontroll mv., vold i nære relasjoner, helsekonsekvenser av søskenbarneekteskap mv. kan tas inn i de standardiserte elementene i introduksjonsprogrammet.» Kompetanse Norge har fått et tilsvarende oppdrag i sitt tildelingsbrev 2019. Forslag ble levert KD august 2019 og ligger nå til vurdering hos KD.

I tildelingsbrevet har IMDi også fått i oppdrag å evaluere kulturorienteringsprogrammet⁴ for overføringsflyktninger⁵, herunder utprøving med kulturorientering i forkant av intervjuer på uttaks-

⁴ Kulturorienteringskurset er et tilbud for overføringsflyktninger i det landet de oppholder seg i før avreise til Norge.

⁵ Overføringsflyktninger er flyktninger som bosettes i Norge direkte fra utlandet, etter avtale med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). De skal bosettes innen seks måneder etter at de har fått innvilget innreisetilatelse.

kommisjoner. Utarbeiding av forslag til hvordan negativ sosial kontroll mv. kan tas inn i de standardiserte elementene i introduksjonsprogrammet og evaluering av kulturorienteringsprogrammet sees i sammenheng.

1.5.3 Veiledere

Det finnes en rekke viktige veiledere hva gjelder kompetanse om vold og over-grep og tverretattlig samarbeid.

Arbeid mot tvangsekteskap – en veileder (utgitt 2008): Veilederen mot tvangs-ekteskap er skrevet av fagpersoner for fagpersoner for å dele erfaringer og øke mulighetene for å forebygge overgrep og hjelpe unge i fare (s.4). Veilederen er et resultat av et tverrfaglig samarbeid i Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, hvor fagpersoner fra Utlendingsdirektoratet (UDI), Politidirektoratet (POD), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) arbeider sammen. Denne veilederen anses som utdatert, da lovverk og retningslinjer er endret siden 2008.

Rutiner i skolens arbeid mot negativ sosial kontroll og tvangsekteskap: *For at elever som er utsatt for problemer knyttet til æresrelatert vold, negativ sosial kontroll og/eller tvangsekteskap skal kunne få råd eller hjelp, er det viktig at de ansatte på skolen vet hvordan de skal forholde seg. Rutinene i dette heftet gir svar på hvem som skal gjøre hva, og bidrar slik til å klargjøre roller og øke de ansattes handlings-kompetanse (s.3).* Kan virke å være spesielt viktig i forhold til rolleavklaring både internt ved den enkelte skole, men også mellom etater – altså tverretattlig kompetanse.

Retten til å ta egne valg- undervisningsopplegg: *Hovedmålet med ressursheftet er å gi lærere og andre ideer til hvordan man kan ta opp tvangsekteskap og nærliggende temaer i undervisningen samt knytte det opp mot ulike fag og relevante kompetansemål (s.5). Gir læreren kort bakgrunnsinformasjon om lovverket og om forskjellen på arrangert ekteskap og tvangsekteskap. I tillegg belyses ekstrem kontroll, vold i nære relasjoner og æresrelatert vold. Temaet kan være sensitivt for noen elever, og lærere vil kunne møte elever som kan stå i risiko for selv å bli tvangsgiftet. Det er derfor med et eget avsnitt om hvilke signaler lærere bør være oppmerksom på hos elever, og kort om lærerens, rådgiverens og skolens rolle (s.5). Vold i nære relasjoner og æresrelatert vold omtales og beskrives spesifikt i heftet. Lærerens og rådgiverens rolle i relasjon til elever som trenger hjelp, beskrives, samt at opp-lysningsplikt til barnevernstjenesten og avvergeplikt ved alvorlige forbrytelser også klargjøres.*

1.6 Strukturer for utdanning og kompetanseheving

Hva gjelder relevante utdanninger (grunntdanninger og videreutdanninger), så anser vi at disse i stor grad overlapper med utdanninger relevante for flere av de andre sektorene/etatene. Dette gjelder særlig utdanningene som kartlegges for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet.

I noen tilfeller underviser minoritetsrådgiverne også ved utdanninger på universitets- og høgskolenivå. Dette gjelder i hovedsak på helse- og sosialfaglige ut-danninger, eksempelvis pedagogikk (inkl. spesialpedagogikk), barnevern, sosialt arbeid. Det finnes ikke noen systematisk oversikt over i hvor stor grad dette gjøres eller i hvilke regioner.

For minoritetsrådgiverne er *skolerådgiversamlinger* en arena for kompetanseheving. I hvilken grad minoritetsrådgivere deltar på denne arenaen er ikke kartlagt fra direktoratets side.

1.7 Kompetansehevingsplaner og kompetansetiltak

Kompetansehevingstiltak 1

De regionale fagnettverkene er viktige kompetansehevingstiltak hvor IMDi spiller en svært sentral rolle. Gjennom nettverkene samarbeider IMDi med flere av de mest relevante aktører på fylkesnivå: RVTS, politi, fylkesmannen, fylkeskommunen, krisesentre, UDIs regionskontorer, barnevernstjenesten m.fl.

Kompetansehevingstiltak 3, 4 og 5

Det skal også utarbeides en strategi for kompetansehevings- og veiledningsarbeidet som integreringsrådgiverne utfører (3), samt at opplæring og kompetanseheving av minoritetsrådgiverne også skal videreutvikles (4).

Planen for integreringsrådgivernes kompetansehevingsarbeid er forankret i Handlingsplanens tiltak 24d⁶, og den skal sees i sammenheng med utviklingen av den tverrsektorielle kompetansestrategien.⁷ En viktig del av Integreringsrådgivernes mandat er å gi kunnskap om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse til hjelpeapparatet og frivillige organisasjoner i Norge, i tillegg til utenrikstjenesten.

Kompetansehevingsstrategien skal gi en tydelig retning på hvilken del av tjenestetilbudet som skal prioriteres for opplæring. Dette skal tydeliggjøres både innenfor geografiske, organisatoriske og faglige variabler. Når det kommer til kompetanseheving av integreringsrådgivere er det en tydelig tilbakemelding fra dem at de trenger kompetanseheving innenfor formidling. Det er allerede igangsatt planlegging innenfor tematikken i det pågående arbeidet med strategi for kompetanseheving.

1.8 Kunnskap som ligger til grunn for fagutvikling og utvikling av kompetansehevingstiltak

Når det gjelder utarbeidelse av strategi for kompetanseheving og videreutvikling av opplæring for henholdsvis integreringsrådgivere og minoritetsrådgivere, så ligger det tredelte kunnskapsbegrepet til grunn for dette arbeidet. Altså forskning, systematisert erfaring og brukerkunnskap. Det samme kunnskapsbegrepet ligger også til grunn for utviklingen av kompetansehevingsstrategi for hjelpetjenester.

Kompetanseheving av minoritetsrådgiverne utarbeides og begrunnes i kunnskap innhentet og systematisert på flere måter.

⁶ Tiltak 24 d) Videreutvikle ordningen med integreringsrådgivere ved utenriksstasjoner: Integreringsrådgivere er spesialutsendinger ved utvalgte utenriksstasjoner. IMDi er fagansvarlig etat for spesialutsendingene. De håndterer saker der personer er utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, og arbeider innenfor utenrikstjenestens rammer for konsulær bistand. Integreringsrådgivere gir kompetanseheving til utenrikstjenesten og hjelpetjenestene i Norge basert på erfaringene med å følge opp utsatte i utlandet. Kunnskap om utviklingen i innvandrere og flyktnings opprinnelsesland og nærområder er også viktig for å få til godt mottaks- og integreringsarbeid i Norge. Ordningen skal videreutvikles for å styrke overføringen av kunnskap fra integreringsrådgivernes arbeid til andre utenriksstasjoner, hjelpetjenester i Norge og innvandrermiljøer. Mandat og stillingsinstruks skal revideres i tråd med denne handlingsplanen og omfatte arbeid mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og andre familievoldssaker. Veiledningsfunksjonen overfor utenriksstasjoner i regionen de tjenestegjør i, skal presiseres. De skal ha regelmessige reiser til Norge for å bidra i kompetansehevende arbeid. Det skal legges en plan for veilednings og kompetansehevingsarbeidet. Planen skal være koblet til tverrsektoriell kompetansestrategi, jf. tiltak 22 a.

⁷ Den tverrsektorielle kompetansestrategien skal utvikles bl.a. med utgangspunkt i inneværende kartlegging.

I 2018 ble det gjennomført en kompetansekartlegging av minoritetsrådgiverne. Denne ble gjennomført av en ekstern leverandør med erfaring innen kompetansekartlegging- og utvikling. Formålet med kartleggingen var å legge til rette for kunnskapsbasert og strategisk kompetanseheving av minoritetsrådgivere, samt strategisk rekruttering. Kartleggingen ble gjennomført som spørreundersøkelse sendt til alle MR, dybdeintervju med en MR fra hver region, samt sentrale fagpersoner og personalledere. Kartleggingen identifiserte blant annet hvilke kompetanser minoritetsrådgiverne har, og hva de har behov for.

I 2019 har IMDi gjennomført et arbeid for å identifisere god praksis blant minoritetsrådgivernes arbeid. Formålet med dette er å utarbeide et sett med kvalitetssikrede råd og anbefalinger som minoritetsrådgivere og øvrige skoleansatte kan ha nytte av i sitt arbeid.

IMDi har systematisk innhentet og bearbeidet informasjon gjennom kvalitative intervjuer med et utvalg minoritetsrådgivere. Informasjonen har blitt kvalitetssikret i henhold til direktoratets modell for god praksis, som innebærer å se praksisen i lys av ulike kunnskapskilder og foreta vurderinger ut ifra gitte kriterier. Det er minoritetsrådgivernes forebyggende arbeid med i) samtalegrupper, og ii) en-til-en-samtaler i oppfølging av enkeltsaker som har vært identifisert og kvalitetssikret. Arbeidet med å identifisere god praksis har ikke til hensikt å løfte frem en konkret metodikk, fordi den enkelte minoritetsrådgiver kontinuerlig vil måtte tilpasse sitt arbeid til den enkelte elev og situasjon. Formålet er heller å identifisere de elementer som kan være nyttige for den enkelte rådgiver når de skal gjennomføre gruppesamtaler eller en-til-en-samtaler.

I 2019 har IMDi vært ansvarlig for å gjennomføre tre fagverksted med tema Frihet til å jobbe. Fagverksted er en metodikk som bygger på flere års erfaring med samarbeid med kommuner og tjenester. Kunnskapen som formidles er basert på forskning, systematiserte erfaringer og brukerkunnskap. Formålet med årets fagverksted har blant annet vært å øke kunnskapen i tjenestene om negativ sosial kontroll. Målgruppe for fagverksted er programrådgivere i introduksjonsprogram, veiledere i NAV, lærere i voksenopplæringen, ansatte i flyktningetjenesten, helsearbeidere, Fylkeskommuner, NAV fylke og fylkesmannen.

I forbindelse med Fagverksted 2019 ble det utarbeidet flere tiltakskort i form av en håndbok under tittelen "Håndbok for håndtering av saker om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, barneekteskap og æresrelatert vold". Håndboka er en veiledning til hvordan førstelinjetjenesten og frivillige kan identifisere og følge opp mulige utsatte.

2. Gapsanalyse

IMDi har, som beskrevet i del 1, et samfunnsansvar knyttet til å sikre at rele-vante hjelpetjenester har nødvendig kompetanse om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Dette ansvaret forvaltes bl.a. gjennom to førstelinjer – minoritets- og integreringsrådgivere. IMDi har også et ansvar for å sikre at perspektiver knyttet til negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse ivaretas i øvrige innsatser på nettopp dette feltet.

Integrerings- og minoritetsrådgiverne har i stor grad sammenfallende kompetansebehov. Særlig er det, i disse to rollene, et stort behov for *fenomenkompetanse* om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Hva gjelder *handlingskompetanse*, er det i disse rollene (i likhet med for andre aktører som kommer i befatning med vold og overgrep i sitt daglige arbeide) et særlig behov for kompetanse i å snakke med utsatte om vold og overgrep. Inn under handlingskompetanse kommer også kompetanse om hvordan man skal følge opp personer som har returnert til Norge etter ufrivillig utenlandsopphold. Denne kompetansen vil være mer spesifikk for disse rollene, selv om andre tjenester (f.eks. barnevernstjenesten) også vil måtte ha kunnskap om dette.

I lovverket slik det er beskrevet i denne sektorrapporten (Introduksjonsloven), fremkommer det ikke noen konkrete krav til hva slags kompetanse. I *rundskrivet* til introduksjonsloven pekes det imidlertid på at det er «viktig for personell å være oppmerksom på utøvelse av ekstrem kontroll overfor ungdommer og/eller frykt for tvangsekteskap f.eks. i forbindelse med utenlandsreiser eller ferier». Vi anser at man må inneha tilstrekkelig fenomenkompetanse for å kunne avdekke dette. IMDi har da også utarbeidet en egen rutinebeskrivelse for å kunne avdekke saker hvor ekstrem kontroll og tvangsekteskap inngår.

I del 1 av sektorrapporten fremheves at samhandlingskompetanse er en nøkkelkompetanse for integrerings- og minoritetsrådgivere. Også når det gjelder samhandlingskompetanse nevnes kompetanser og kunnskaper man kan anta er mer eller mindre spesifikk for disse rollene. Særlig gjelder dette kunnskap om ratifiserte samarbeidsavtaler mellom Norge og andre land, og at man må ha kunnskap om konsulære forhold. Dessuten må man i disse rollene ha høy grad av formidlingskompetanse, for å kunne formidle om denne tematikken, til en ganske variert målgruppe. Introduksjonsloven regulerer opplysningsplikt til barnevernet. Videre så utarbeides det felles rutiner for varling i saker om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. IMDi samarbeider bl.a. med Bufdir og flere andre direktorat og aktører om dette oppdraget.

I ulike veiledere utarbeidet av IMDi gis det f.eks. råd og veiledning om hvordan lærere kan integrere tematikken i skolefag, og det gis også noe informasjon om hvordan lærere kan oppdage eller avdekke negativ sosial kontroll og/eller fare for tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse.

Vi finner lite i føringene som direkte omhandler kompetanse eller kompetanseutvikling for integrerings- og minoritetsrådgivere. Og vi finner altså heller ingen formelle krav til kompetanse for en minoritets- eller integreringsrådgiver, oppgitt i føringene vi har sett på. Det finnes imidlertid et internt kompetanseutviklingssystem ved IMDi som skal ivareta dette. Når det gjelder kompetanseheving av integreringsrådgiverne spesielt, så består dette ofte i et samarbeid mellom IMDi og Utenriksdepartementet.

I januar 2019 lanserte IMDi nettportalen Nora. Målgruppen for nettportalen er unge mennesker som er utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse. Målgruppen kan også være andre mennesker som kom-mer i befatning med denne tematikken. De som har redaktøransvaret for nett-portalen, må ha god fenomenforståelse og da særlig rettet mot unge mennesker. Videre trenger de god kompetanse i personvern og de må ha kunnskap om hjelpeapparatet som finnes i Norge og også andre, relevante nettportaler. I og med at dette er et helt nytt tiltak, er det kanskje naturlig at

Nora ikke nevnes i de føringene som omtales i del 1 av rapporten. Imidlertid er integrerings- og minoritetsrådgiverne viktige for å overføre kompetanse til redaksjonen.

Betydningen av integrerings- og minoritetsrådgiverrollen fremheves bl.a. i Handlingsplanen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016). I følgeevalueringen av handlingsplanen (Lidén og Bredal, 2017) pekes det på at bl.a. integreringsrådgiverne har en unik spisskompetanse på å håndtere internasjonale saker om barn og familie. Denne kompetansen bør bli bedre kjent og mer brukt i øvrige deler av sentralforvaltningen, som ledd i arbeidet med å styrke myndighetenes innsats i internasjonale saker om barn og familier.

Det kan se ut som om at mye av kompetansehevingen om vold og overgrep for ansatte i IMDi (i hovedsak integrerings- og minoritetsrådgivere) skjer i regi av interne opplegg (kurs, seminarer og fagdager). I føringene stilles det ingen konkrete krav til kompetanse om vold og overgrep, og heller ingen krav til type utdanning.

I og med at både integrerings- og minoritetsrådgivere selv er viktige i kompetanseheving av øvrige aktører, kunne man kanskje anta at det ble stilt tydeligere krav til deres kompetanse f.eks. i føringene som gjelder for disse og for IMDi.